

Kirjastotilastointi kehittyi - kuulumisia maailmalta

ISO:n kansainvälisen informaatio- ja dokumentaatioalan standardisointikomitean (ISO TC46) alakomitea 8 (Quality - Statistics and performance evaluation) kokoontui Berliinissä maaliskuun lopulla. Allekirjoittaneella oli ilo osallistua kokoukseen ja ryhmätyöskentelyyn.

Kirjastotilastointia ohjaa kaksi standardia, tekninen raportti sekä pian julkaistava tekninen raportti ("Performance indicators for national libraries"), jossa esitetään kansalliskirjastojen käyttöön soveltuvia mittareita. Tätä raporttia varten muodostettu ISO:n työryhmä aloitti työnsä tammikuussa 2007 CENL:ssä ja IFLA:ssa tehdyn valmistelun pohjalta ja on nyt siis saanut työnsä päätökseen.

Kansalliskirjastojen oma mittaristo tarvittiin, koska aiemmat standardit eivät sisällä niille soveltuvia mittareita. Uusi raportti ottaa huomioon kansalliskirjastojen erityisvaatimukset toimintojensa mittaamisessa. Siihen on toisaalta otettu muissa standardeissa käytettyjä mittareita siltä osin kuin ne ovat sovellettavissa kansalliskirjastojen tarpeisiin, ja toisaalta on mukana uusia mittareita, joita on kehitetty eri kansalliskirjastossa ja joita on niissä jo testattu. Tässä mm. Japanin kansalliskirjasto on ollut aktiivinen.

Raportissa esitellään kolmisenkymmentä indikaattoria, joiden avulla mitataan mm. kansalliskokoelman tuotantoa, palvelujen saatavuutta ja laatua, kokoelmien ylläpitoa ja kuntoa, toiminnan tehokkuutta sekä kansallista ja kansainvälistä vaikuttavuutta.

Suomikin on raportissa mukavasti näkyvillä, sillä Kansalliskirjastossamme tuotettiin tietoa kuuden indikaattorin pohjaksi. Kiitos kollegoillemme eri puolilla taloa sekä jo kansainvälistä näkyvyyttä saavuttaneelle yhteistilastotietokannallemme eli tuttavallisesti KITT:ille.

Kansalliskirjaston mittariston valmistuminen ei kuitenkaan merkitse hiljaiseloon siirtymistä, sillä kokouksessa todettiin kirjastotilastoinnin päästandardin, ISO 2789 (International library statistics) olevan uudistamisen tarpeessa.

Syynä uudistamistarpeeseen on erityisesti elektronisten palvelujen nopea kehitys, mutta myös muu tilastotiedon keruu sekä alan terminologia kaipaavat lisäohjeistusta. Päästandardiin tuodaan siitä vielä puuttuvia määrittelyjä mm. teknisistä raporteista ja muista lähteistä, kuten kustantajien COUNTER-suositus ja EU:n Project NUMERIC (kulttuuriperinnön digitointi).

Lisäksi viime vuonna aloitti työryhmä, joka valmistaa kirjastorakennusten

suunnittelua tukevan teknisen raportin ISO TR 11219. Suomi äänesti aikanaan työkohde-ehdotuksen puolesta, mutta ei lähettänyt edustajaa ryhmään. Ryhmä on päässyt hyvään alkuun ja vaikka tilastandardin roolista ja merkityksestä käytiin aikanaan vilkasta keskustelua, se todettiin lopulta tarpeelliseksi, koska aiheesta ei vielä ole koottua yhtenäistä tietoa missään.

Tämä myös näkyy kirjastotilojen tähänastisessa suunnittelussa. Minulla oli, vaikken tämän ryhmän jäsen olekaan, mahdollisuus työpäivän jälkeen päästä ”siivellä” mukaan Berliinin Humboldt-yliopiston uuden pääkirjaston rakennustyömaalle. Talo on viittä vaille valmis ja työt jatkuivat iltahämärissäkin. Konkreettisenä esimerkkinä siitä, että kirjastojen ja rakennusten suunnittelijat eivät aina kohtaa, oli arkkitehdin suunnittelema hieno rivistö kapeita pystyikkunoita, joiden kohdalle sijoitetaan asiakastyöpiste, yksi kunkin ikkunan kohdalle. Muuten hyvä, mutta ikkunoitten ja standardityöpisteen leveys eivät täsmää - siispä työpisteitä piti kaventaa muutamalla sentillä! Kirjastosta tulee silti komea ja tällä tietoa avajaisia juhliitaan kuluvan vuoden marraskuussa.

Mutta ei siinäkään vielä kaikki. Jäsenmaissa on äänestyskierroksella uusi työkohde-ehdotus web-tilastoinnin uudistamiseksi. Työnimenä on "Statistics and quality issues for web archiving". Mikäli esitys saavuttaa hyväksynnän ISO:ssa, muodostetaan työryhmä, joka tuottaa teknisen raportin, jonka avulla yhtenäistetään nykyisin kirjavat käytännöt web-aineiston tilastojen keruussa. Onkin jo korkea aika panna toimeksi, sillä selkeän ohjeistuksen puuttuessa on samoista asioista kehitelty erilaisia käytäntöjä, eikä vertailukelpoisen tiedon kerääminen onnistu. Raportin tavoitteisiin kuuluu myös ensimmäisen kerran kuvata näiden palvelujen laatuindikaattoreita.

Myöskään ISO 9707-standardin (Statistics on the production and distribution of books, newspapers, periodicals and electronic publications) viime vuonna tuottanut ryhmä ei lepää laakereillaan, vaan se seuraa tilannetta ja alkaa taas kokoontua tarvittaessa.

Voimassa olevat / tulevat kirjastotilastointia ohjeistavat ISO-standardit

- ISO 2789: Information and documentation – international library statistics
- ISO 11620: Information and documentation - Library performance indicators
- ISO TR20983: Information and documentation – Performance indicators for electronic library services
- ISO 9707: Statistics on the production and distribution of books, newspapers, periodicals and electronic publications
- ISO TR 28118: “Performance indicators for national libraries” (ilmestyy huhtikuussa 2009)
- Tulossa: ISO TR 11219: “Qualitative conditions and basic statistics for library buildings (space, function and design)”
Uusi työkohde-ehdotus: Statistics and quality issues for web archiving

Teksti:

*Markku Laitinen
Suunnittelija
Kirjastoverkkopalvelut
markku.laitinen(at)helsinki.fi
puh. 191 44 033
gsm 050 435 6172*